

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการประเมินผลการดำเนินการขยายผลศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการดำเนินงานขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ว่าเป็นไปตามแนวพระราชดำริหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องประการใด ตลอดจน ศึกษาถึงผลประโยชน์ (Outcome) และผลการเปลี่ยนแปลง (Impact) ที่มีต่อประชากรกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อนำผลการประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานขยายผลในระยะต่อไป ให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากเอกสาร (Documentary Study) ซึ่งเป็นการดำเนินการรวบรวม และศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลทุติภูมิ (Secondary Data) โดยทำการรวบรวมข้อมูลทางวิชาการจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อใช้ประกอบการศึกษาและวิเคราะห์สำหรับการประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการศึกษาและการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ และสำรวจข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งคณะผู้ทำการศึกษาได้แบ่งการสัมภาษณ์เป็น 2 ระดับ ได้แก่ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และสัมภาษณ์ประชากรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จำนวน 22 หมู่บ้าน ใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของยามาเน่ ตามสูตรทาโร ยามาเน่ และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มร้อยละ 3 โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 404 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 10.70 ของประชากรทั้งหมด เพื่อทราบถึงผลประโยชน์ รวมทั้งผลกระทบ ในอันที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีต่อประชาชน โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างของประชากรเป้าหมายตามหลักการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วน สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาดูงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการประเมินผลโครงการในส่วนของแปลงสาธิต ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของงานขยายผลโดยใช้แปลงสาธิตด้านต่างๆ เพื่อให้ราษฎรที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานด้วยตนเอง ซึ่งในแปลงสาธิตจะมีป้ายอธิบายวิธีการที่สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่ายสำหรับเกษตรกรผู้เข้ามาเยี่ยมชมและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้จะมีเจ้าหน้าที่คอยอธิบายเพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้าใจ

อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการขยายผลการพัฒนาสู่เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และประชาชน โดยทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกี่ยวกับงานขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

จากการศึกษาข้อมูลการประเมินผลงานขยายผลศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ จำนวนทั้งสิ้น 16 คน พบข้อมูลสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ความสอดคล้องและความครบถ้วนตามแนวพระราชดำริ

ส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดกิจกรรมและโครงการขยายผลที่ดำเนินการโดยศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ กับพระราชดำริที่เกี่ยวข้อง นั้น มีความสอดคล้องและครบถ้วน ซึ่งได้นำแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการทำแผนและหลักสูตร

1.2 การบริหารจัดการงานขยายผล

ด้านแผนการดำเนินงาน

การปฏิบัติงานขยายผลการพัฒนาได้นำทั้งแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการมาใช้ในการปฏิบัติงาน และงานขยายผลการพัฒนาที่ดำเนินการในแต่ละปีนั้น เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่บรรจุอยู่ในแผนงานประจำปีของศูนย์ศึกษาฯ ส่วนข้อมูลที่นำมาใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติงานขยายผล มาจากข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น งานศึกษาวิจัยของศูนย์ศึกษาฯ นโยบาย แผนแม่บท และข้อมูลของราษฎร และพระราชดำริ ของศูนย์ศึกษาฯ ร่วมกับนโยบาย เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาที่พบเป็นเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินงานตามแผนกับการตัดโอนงบประมาณดำเนินงานไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดความล่าช้า และไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด และบางส่วนไม่ทราบแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นทำให้ขาดความเชื่อมโยงของกิจกรรมและความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน

ด้านการบริหารบุคลากรและงบประมาณ

ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่งานขยายผลส่วนใหญ่มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ควรมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้เพิ่มเติม มีการพัฒนาเทคนิคและทักษะการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการประเมินผลที่งานขยายผลเป็นประจำทุกปี งบประมาณที่ใช้เป็นงบประมาณที่ได้รับเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานมาจากงบประมาณสำนักงาน กปร. และงบประมาณปกติ ซึ่งมีปัญหาในเรื่องของความล่าช้าในการเบิกจ่ายงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหา

ในกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการของศูนย์ศึกษาฯ ที่ประสบปัญหาความล่าช้าในการเบิกจ่ายงบประมาณเช่นกัน

ด้านการประสานงาน

ในด้านความร่วมมือในการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความร่วมมือในการประสานงานกับผู้บังคับบัญชาอยู่ในระดับดีมาก ส่วนช่องทาง การประชาสัมพันธ์งานขยายผลให้ประชาชนหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ พบว่ามีการประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ

ด้านเทคนิครูปแบบและวิธีการในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การจัดทำหลักสูตรการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหลัก สูตรที่จัดทำขึ้นตามกิจกรรมปกติของหน่วยงาน โดยมีความสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดหลักสูตร และวิธีการสร้างหลักสูตรมาจากหลายส่วนประกอบกัน เช่น การสอบถามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมร่วมกับปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานที่ผ่านมา ปฏิบัติตามนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดและปฏิบัติหรือสร้างหลักสูตรตามภาวะการณ์ปัจจุบัน ส่วนเทคนิค และรูปแบบที่ประสบความสำเร็จในงานขยายผล ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ใช้วิธีการสาธิตควบคู่กับการปฏิบัติจริงและใช้วิธีทัศนศึกษาดูงานจากแปลงเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ เป็นต้น วิธีการคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมทางศูนย์ศึกษาฯ จะดำเนินการคัดเลือกโดยพิจารณาจากความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรเป็นลำดับแรก เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของงานขยายผลทั้ง 3 แนวทาง พบว่า การดำเนินการแปลงสาธิตยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร การฝึกอบรมมีความสมบูรณ์ดีแล้ว และความสมบูรณ์ของการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ดำเนินการสมบูรณ์ดีแล้ว

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดวิทยากรให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี มีหลักเกณฑ์การพิจารณาที่หลากหลาย คือพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในหลักสูตรเป็นอย่างดี ประกอบกับต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม และเป็นเกษตรกรหรือปราชญ์ชาวบ้านที่ลงมือปฏิบัติจนเกิดความสำเร็จ

ในส่วนของความพึงพอใจผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจ เพราะกิจกรรมการฝึกอบรมตรงกับความต้องการ เป็นหลักสูตรที่ประชาชนเลือกเอง และมีความสนใจเพราะคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพของตนเองได้ ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานขยายผล พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอ โดยขาดแคลนเครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม

ด้านการติดตามผลการดำเนินงานขยายผล

วิธีการติดตามผลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขยายผล พบว่ามีวิธีการติดตามที่แตกต่างกันไป ได้แก่ การมีผู้บังคับบัญชามาตรวจเยี่ยมในพื้นที่ การมีเจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. มาตรวจเยี่ยมในพื้นที่การรายงานด้วยเอกสารประจำปี การรายงานที่ประชุมคณะทำงานฯ เป็นต้น

2. ผลการศึกษาราชกรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกี่ยวกับงานขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

จากการศึกษาข้อมูลการประเมินผลงานขยายผลศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โดยการสัมภาษณ์ราชกรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จำนวนทั้งสิ้น 404 คน พบข้อมูลสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 การขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.1.1 การบริหารจัดการงานขยายผลศูนย์ศึกษาฯ

ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ ร้อยละ 95.5 รู้จักศูนย์ศึกษาฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ รู้จักศูนย์ศึกษาฯ จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และผู้นำชุมชน และทราบว่าศูนย์ศึกษาฯ เป็นแหล่งศึกษา และให้ความรู้แก่เกษตรกร การเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ ของประชาชนในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ พบว่าร้อยละ 69.3 เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ และวัตถุประสงค์ที่เข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ เพื่อฝึกอบรมความรู้ต่าง ๆ ส่วนผู้ที่ไม่เคยเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ เมื่อสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับการเผยแพร่ความรู้จากศูนย์ศึกษาฯ ถึงวิธีที่เหมาะสมในการขยายผล พบว่าส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการส่งเจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้กับประชาชนในหมู่บ้านเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด และในส่วนของคู่มือในการเผยแพร่ความรู้ของศูนย์ศึกษาฯ พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 60.9 ไม่เคยได้รับคู่มือใด ๆ เลย ส่วนผู้ที่ได้รับคู่มือของศูนย์ศึกษาฯ ส่วนใหญ่ได้รับครัวเรือนละ 1 เล่ม ความรู้จากคู่มือเป็นเรื่องการเพาะปลูกหรือเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าคู่มือที่ได้รับอ่านแล้วเข้าใจง่าย และต้องการให้ทางศูนย์ศึกษาฯ ทำคู่มือเพิ่มเติมในเรื่องของการเพาะปลูก

2.1.1.1 ด้านการจัดทำแปลงสาธิตในศูนย์ศึกษาฯ

จากการศึกษาผู้ที่เข้าไปศึกษาดูงานแปลงสาธิตของศูนย์ฯ จำนวน 189 ครัวเรือน พบว่า ร้อยละ 52.9 เข้าไปศึกษาดูงานในแปลงศึกษาทดสอบพันธุ์ไม้ผลซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้นำความรู้ที่ได้จากแปลงสาธิตไปใช้ประโยชน์ การชักชวนบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาดูงานในกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า ร้อยละ 72.5 เคยชักชวนบุคคลอื่นเข้ามาศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ ซึ่งส่วนใหญ่มาศึกษาดูงานการเลี้ยงกบ ส่วนแปลงสาธิตที่ต้องการให้จัดทำเพิ่มเติมคือเรื่องการเพาะปลูก การเข้าไปศึกษาดูงานแปลงสาธิตในศูนย์ศึกษาฯ พบว่าร้อยละ 88.9 มีเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ คอยให้คำแนะนำ และหากมีข้อสงสัยส่วนใหญ่เข้าพบเจ้าหน้าที่เพื่อสอบถามโดยตรง

การศึกษาถึงระดับความพึงพอใจของเกษตรกรที่เกิดจากการจัดทำแปลงสาธิตของศูนย์ศึกษา โดยพบว่ามีความพึงพอใจเจ้าหน้าที่ที่ให้ความรู้ในแปลงสาธิตมากที่สุด

2.1.1.2 ด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ความคิดเห็นของเกษตรกร ที่ได้รับการขยายผลโดยการให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เกษตรกรที่ได้รับความรู้ในภาคทฤษฎีและเคยเข้ามาดูแปลงสาธิตของศูนย์ศึกษา จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษคือหลักสูตรการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ขึ้นพื้นฐาน คิดเป็นร้อยละ 33.5 และหลักสูตรที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมากที่สุดคือหลักสูตรการเลี้ยงโคนม-โคเนื้อ หลักสูตรที่สามารถลดรายจ่ายให้กับเกษตรกรมากที่สุดคือหลักสูตรการพัฒนาที่ดิน หลักสูตรที่ได้รับความสนใจมากที่สุดจากเกษตรกรเมื่อนำไปขยายผลหรือเผยแพร่ให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ คือหลักสูตรการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด นอกจากนี้ หลักสูตรที่ขยายผลสู่เกษตรกรที่เป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับเกษตรกรมากที่สุดคือหลักสูตรการแปรรูปผลผลิต

ทั้งนี้ ได้มีการศึกษาถึงระดับความพึงพอใจในการขยายผลผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์ศึกษา พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจที่การฝึกอบรมช่วยเพิ่มเติมความรู้เดิมมากที่สุด สำหรับการเข้าถึงข่าวสารที่ได้รับจากศูนย์ศึกษา พบว่า เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษา ส่วนการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นผู้มาสมัครด้วยตนเองตามความสนใจ สำหรับการนำความรู้ไปปรับใช้หลังจากได้รับการขยายผลของศูนย์ศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้เลย หลังจากได้รับการฝึกอบรมเกษตรกรส่วนใหญ่ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ต่อ โดยได้เผยแพร่ความรู้ให้แก่เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องและสมาชิกในกลุ่ม ส่วนผู้ที่ไม่ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ต่อให้เหตุผลว่าไม่มีผู้สนใจ ทดสอบด้วยตนเองแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ เพื่อนบ้านก็ไปอบรมเช่นเดียวกัน และขั้นตอนมีความยุ่งยาก ในส่วนของการติดตามผลหลังการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษา พบว่า มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษา มาติดตามดูแล คิดเป็นร้อยละ 74.6 โดยส่วนใหญ่ติดตามดูแล 1-2 ครั้ง/เดือน

การแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการขยายผลถึงวิธีการฝึกอบรมที่ดี ส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ มีการดูงานนอกสถานที่จริง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่การขยายผลยังไม่สามารถดำเนินตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้เกิดจากห้วงระยะเวลาสำหรับการจัดฝึกอบรมไม่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดอบรมในช่วงฤดูแล้ง(มกราคม-เมษายน)

2.1.1.3 ด้านการส่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ไปให้ความรู้ในพื้นที่

ของเกษตรกร

การมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เข้าไปให้ความรู้ในพื้นที่ พบว่า มีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ในชุมชน ร้อยละ 53.5 โดยส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมการให้ความรู้ ซึ่งพบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เข้ามาให้ความรู้ในพื้นที่จำนวน 1-2 ครั้ง และการมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เข้าไปให้ความรู้ที่บ้าน พบว่า โดยส่วนใหญ่เข้าไปให้ความรู้จำนวน 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 50.3

เหตุจูงใจที่ผู้รับการสัมภาษณ์เข้ารับการขยายผลจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ 16.7 มีเหตุจูงใจในการเข้ารับการขยายผลมากกว่า 1 ข้อ คือต้องการเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ ต้องการได้รับปัจจัยการผลิต ต้องการนำความรู้มาสร้างรายได้ และต้องการนำความรู้มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าความถี่การเข้ามาส่งเสริมความรู้ของเจ้าหน้าที่มีความเพียงพอแล้ว โดยจำนวนครั้งที่เหมาะสมที่สุดคือ 1-2 ครั้ง/เดือน

การศึกษาถึงระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่เจ้าหน้าที่มีความยินดีให้บริการ คิดเป็นร้อยละ 57.4 นอกจากนี้เกษตรกร ร้อยละ 37.5 ต้องการให้จัดอบรมเพิ่มเติม โดยหลักสูตรที่ต้องการให้จัดอบรมเพิ่มเติมมากที่สุดคือหลักสูตรการเลี้ยงสัตว์

ทั้งนี้ จากการสอบถามความพึงพอใจวิธีการขยายผลในภาพรวม จากผู้ที่ได้รับการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 283 ราย พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจวิธีการขยายผลโดยมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ถึงในชุมชน ร้อยละ 54.1 รองลงมาเป็นวิธีการเข้าไปศึกษาในแปลงสาธิตของศูนย์ศึกษาฯ ร้อยละ 17.0 และไม่พึงพอใจวิธีการขยายผลทั้ง 3 วิธี ร้อยละ 1.1

2.2 ประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินงานขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

จากการศึกษาข้อมูลผู้ที่ได้รับประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 283 ราย พบว่า มีผู้ได้รับประโยชน์ ร้อยละ 82.3 โดยประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ส่วนใหญ่คือเพิ่มรายได้ และสอบถามผู้ที่ได้รับการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ถึงสภาพความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชนหลังจากที่มีศูนย์ศึกษาฯ ในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.3 ให้ความเห็นว่าความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชนดีขึ้นพอสมควร

3. ปัญหาและข้อจำกัดที่พบในการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

3.1 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรขาดความอดทนในการประกอบอาชีพ ขาดความพร้อม ความตั้งใจ ความขยัน ขาดความรู้และความเข้าใจในการทำงานที่ดีเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ขาดความรู้และเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งขาดเงินทุนและขาดแรงงานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม เป็นต้น

3.2 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน ได้แก่ ราษฎรขาดแรงจูงใจในการเข้ารับการฝึกอบรม และขาดความยั่งยืนในการดำเนินงาน ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ศูนย์การเรียนรู้มีจำนวนจำกัด กลุ่มราษฎรที่เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มเดิม ๆ ขาดงบประมาณและวัสดุในการดำเนินงานและขาดยานพาหนะในการเดินทางเข้าพื้นที่ราษฎร เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะในการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

จากการศึกษา พบว่า ราษฎรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของเวลา ดังนั้นการส่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ เข้าไปให้ความรู้กับราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมมากที่สุด และควรมีเจ้าหน้าที่เข้าไปติดตามผลในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยแก้ไข ปัญหาเมื่อราษฎรนำไปปฏิบัติจริง รูปแบบของกิจกรรมที่นำไปขยายผลควรมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และตลาดเพื่อรองรับผลผลิตด้วย

5. สรุป

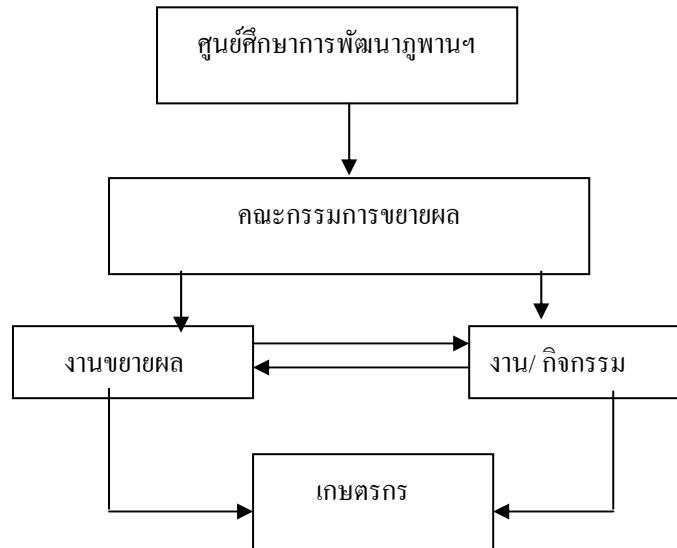
จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้การขยายผล คือเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ ผู้รับการขยายผล คือเกษตรกรจากหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ และการสำรวจพื้นที่ขยายผล สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้นำผลการศึกษาทดลองที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลแก่ราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 22 หมู่บ้าน โดยวิธีการหลัก 3 วิธี คือ การจัดทำแปลงสาธิต การฝึกอบรมและแจกเอกสาร และการเข้าไปขยายผลในหมู่บ้าน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าในส่วนของงานบริหารจัดการงานขยายผลนั้น **เกษตรกรมีความพึงพอใจให้เจ้าหน้าที่ไปขยายผลในหมู่บ้านมากที่สุด** สำหรับการศึกษารื่องประโยชน์และผลกระทบจากการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด คือทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

ในส่วนของปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานขยายผล เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในเรื่องของเวลา มีปัญหาในเรื่องของเงินทุน และแรงงาน และปัญหาที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน ราษฎรขาดแรงจูงใจในการเข้ารับการฝึกอบรม และขาดความยั่งยืนในการดำเนินงาน ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ศูนย์การเรียนรู้มีจำนวนจำกัด กลุ่มราษฎรที่เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มเดิม ๆ ขาดงบประมาณและวัสดุในการดำเนินงานและขาดยานพาหนะในการเดินทางเข้าพื้นที่ราษฎร เป็นต้น

การดำเนินงานขยายผลศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

การขยายผลในอดีต

การขยายผลในปัจจุบัน

